

Direktség és indirektség a köztesnyelvben

Bándli Judit

A nyelvtanítás – nyelvtanulás folyamatának fontos területe a pragmatikai kompetencia osztályteremben való fejlesztése. Ennek azonban az az alapfeltétele, hogy tisztában legyünk az anyanyelvi beszélők nyelvi viselkedésével, de az intralingvális vizsgálatok mellett hasznos információkkal szolgálnak a célnyelvi beszélők megnyilatkozásait elemző köztesnyelvi pragmatikai kutatások eredményei is.

Hétköznapi, támogató jellegű társalgásaink során mindannyian az arcfenyegetés minimalizálására törekszünk, amit többek között indirektebb startégiák és különböző enyhítő eszközök alkalmazásával érhetünk el. A célnyelvi beszélők viselkedése azonban sokszor eltér az anyanyelvi beszélőéktől, a különbségeknek pedig többféle oka lehet.

Számos esetben kulturális eltérésekkel és a pragmatikai tratszfer jelenségével magyarázható, ha a célnyelvi beszélő az anyanyelvi beszélők számára túlságosan direkten vagy éppen indirekten nyilvánul meg egy szituációban. A magyarázat azonban nem minden esetben ilyen egyszerű.. Az egyet nem értéssel foglalkozó vizsgálatok például rámutatnak arra, hogy a nem anyanyelvi megnyilatkozásaira – az anyanyelviéivel ellentétben - azért jellemző a szerkezeti egyszerűség és minimalizmus, mert nem rendelkeznek a megfelelő egyet nem értési és egyet nem értést enyhítő stratégiákkal (Pearson 1986, Beebe-Takahashi 1989, Garcia 1989, Nakajima 1997, Kreutel 2007). A nyelvtanulók gyakran tudatosan igyekeznek kiküszöbölni annak kockázatát, hogy megnyilatkozásuk a nem megfelelő nyelvi eszközök kiválasztása miatt váljon arcfenyegetővé vagy félreérthetővé, ezért ragaszkodnak a számukra egyszerűbb, begyakorolt formákhoz – még ha azok direkték is (Walkinshaw 2007). A kéréssel kapcsolatos köztesnyelvi vizsgálatok foglalkoznak azzal a jelenséggel is, amikor a célnyelvi beszélő beszédaktusmegvalósító stratégiája a célnyelvi szokáskultúrához képest túlságosan direkt, de olyan járulékos stratégiákkal kapcsolódik össze, amelyek a megnyilatkozás egészét közvetetté teszik (Bándli-Maróti 2003).

Az előadás a direktség és indirektség problémakörével foglalkozik köztesnyelvi kontextusban. Az egyet nem értés és a kérés beszédaktusának megvalósítási módjait vizsgálva összeveti az anyanyelvi és nem anyanyelvi beszélők startégiáit, és magyarázatot keres a célnyelvi beszélők anyanyelviéktől eltérő viselkedésére.

IRODALOM

- Bándli Judit–Maróti Orsolya 2003. Kultúra és nyelvi viselkedés. Japán diákok kérési és visszautasítási stratégiái magyar nyelven. *Hungarológiai évkönyv* 137-152.
- Beebe, L.–Takashi, T. 1989. Sociolinguistic variation in face-threatening speech acts. In: Eisenstein, M. (ed.) *The dynamic interlanguage*. New York, Plenum, 199–218.
- Garcia, C. 1989. Disagreeing and requesting by Americans and Venezuelans. *Linguistics and Education* 1: 299–322.
- Kreutel, K. 2007. „I’m not agreeing with you.” ESL Learners’ Expressions of Disagreement. *Teaching English as a Second or Foreign Language* 11/3: 1–35.
- Nakajima, Y. 1997. Politeness strategies in the workplace: Which experiences help Japanese businessmen acquire American English native-like strategies? *Working Papers in Educational Linguistics*, 13(1): 49-69.
- Pearson, E. 1986. Agreement/disagreement. An example of results of discourse analysis applied to the oral English classroom. *ITL Review of Applied Linguistics* 74: 47–61.
- Walkinshaw 2007. Power and disagreement: Insights into Japanese learners of English. *RELC Journal*, 38.3.